

ДІАГНОСТИКА СТАНУ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

©2017 СЛОБОДЯНЮК Н. О., РЕХА К. Х., БРАГІНА О. О.

УДК 657.412.7(477): 311(045)

Слободянюк Н. О., Реха К. Х., Брагіна О. О. Діагностика стану реформування пенсійного забезпечення в Україні

Мета статті полягає в оцінці сучасного стану пенсійного забезпечення України та обґрунтуванні подальших напрямів його реформування. Систематизовано основні етапи проведення пенсійних реформ в Україні, що дозволило стверджувати про параметричні зміни складових пенсійної системи. Досліджено динаміку змін розміру середньомісячної заробітної плати, а також середнього розміру призначеної пенсії. З метою з'ясування результативності виконання державним страхуванням функції оплати частини вартості робочої сили проаналізовано динаміку коефіцієнта заміщення протягом 2012 р. – 01.10.2017 р. Проаналізовано динаміку фінансових показників бюджету Пенсійного фонду України (ПФУ) та встановлено його дефіцитність за 2012–2017 рр., визначено стрімке зростання майже в 5,2 разу дефіциту бюджету ПФУ на кінець досліджуваного періоду в порівнянні з 2012 р. Діагностовано випереджаюче зростання дефіциту ПФУ над приростом ВВП країни в цілому. Встановлено, що стан пенсійної системи, а також можливості її розвитку безпосередньо залежать від демографічної ситуації в країні. Досліджено динаміку співвідношення кількості працюючих і пенсіонерів в Україні за 2012–2017 рр. і виявлено стійку тенденцію до скорочення чисельності зайнятого економічно активного населення України. Обґрунтовано подальші шляхи реформування пенсійної системи України на основі розвитку добровільного пенсійного страхування як додаткового забезпечення до державної пенсії.

Ключові слова: пенсія, реформа, Пенсійний фонд України (ПФУ), пенсійна система, дефіцит ПФУ, добровільне пенсійне страхування.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 9.

Слободянюк Наталя Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)
E-mail: slobnata@mail.ru

Реха Камілла Хазратівна – магістрант, кафедра фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)
E-mail: camilla.reha@gmail.com

Брагіна Олена Олександрівна – магістрант, кафедра фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського (вул. Трамвайна, 16, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, 50005, Україна)
E-mail: elena.bragina.fin12b@mail.ru

УДК 657.412.7(477): 311(045)

Слободянюк Н. А., Реха К. Х., Брагіна А. А. Диагностика состояния реформирования пенсионного обеспечения в Украине

Цель статьи заключается в оценке современного состояния пенсионного обеспечения Украины и обосновании дальнейших направлений его реформирования. Систематизированы основные этапы проведения пенсионных реформ в Украине, что позволило утверждать о параметрических изменениях составляющих пенсионной системы. Исследована динамика изменений размера среднемесячной заработной платы, а также среднего размера начисленной пенсии. С целью выяснения результативности выполнения государственным пенсионным страхованием функции оплаты части стоимости рабочей силы проанализирована динамика коэффициента замещения в течение 2012 г. – 01.10.2017 г. Проанализирована динамика финансовых показателей бюджета Пенсионного фонда Украины (ПФУ) и установлена его дефицитность за 2012–2017 гг., определен стремительный рост почти в 5,2 раза дефицита бюджета ПФУ на конец исследуемого периода по сравнению с 2012 г. Диагностирован опережающий рост дефицита ПФУ над приростом ВВП страны в целом. Установлено, что состояние пенсионной системы, а также возможности ее развития напрямую зависят от демографической ситуации в стране. Исследована динамика соотношения количества работающих и пенсионеров в Украине за 2012–2017 гг. и выявлена устойчивая тенденция сокращения численности занятого экономически активного населения Украины. Обоснованы дальнейшие пути реформирования пенсионной системы Украины на основе развития добровольного пенсионного страхования как дополнительного обеспечения к государственной пенсии.

Ключевые слова: пенсия, реформа, Пенсионный фонд Украины (ПФУ), пенсионная система, дефицит ПФУ, добровольное пенсионное страхование.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Библ.:** 9.

Слободянюк Наталья Александровна – кандидат экономических наук, доцент, заведующая кафедрой финансов и банковского дела, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)
E-mail: slobnata@mail.ru

Реха Камилла Хазратовна – магистрант, кафедра финансов и банковского дела, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)
E-mail: camilla.reha@gmail.com

Брагіна Елена Александровна – магистрант, кафедра финансов и банковского дела, Донецкий национальный университет экономики и торговли им. М. Туган-Барановского (ул. Трамвайная, 16, Кривой Рог, Днепропетровская область, 50005, Украина)
E-mail: elena.bragina.fin12b@mail.ru

UDC 657.412.7(477): 311(045)

Slobodyanyuk N. O., Reha K. H., Bragina O. O. The Diagnostics of the Status of Reforming the Pension Provision in Ukraine

The article is aimed at assessing the current status of pension provision of Ukraine and substantiating further directions of its reforming. The main stages of carrying out pension reforms in Ukraine were systematized, which allowed to approve the parametric changes of the pension system components. The dynamics of changes in the average monthly wage, as well as the average amount of the accrued pension were researched. In order to ascertain performance by the State pension insurance as to the function of payment of part of the cost of labor, dynamics of the substitution coefficient during 2012–01.10.2017 was analyzed. The dynamics of financial indicators of the budget of the Pension fund of Ukraine (PFU) was analyzed, determining its deficit for 2012–2017, defining a rapid growth of almost 5,2 times of the deficit of budget of the PFU at the end of the researched period, compared to 2012. The higher-than-anticipated growth of the deficit of the PFU over the GDP growth of the country as a whole has been diagnosed. It has been determined that the status of the pension system and the possibilities of its development are directly dependent on the demographic situation in the country. The dynamics of correlation of number of working persons and pensioners in Ukraine for 2012–2017 was researched and the steady tendency of reduction of number of occupied economically active population of Ukraine was revealed. Further ways of reforming the pension system of Ukraine on the basis of development of voluntary pension insurance as additional collateral to the State pension have been substantiated.

Keywords: pension, reform, pension fund of Ukraine (PFU), pension system, deficit of the PFU, voluntary pension insurance.

Fig.: 1. **Tbl.:** 3. **Bibl.:** 9.

Slobodyanyuk Natalija O. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance and Banking, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)
E-mail: slobnata@mail.ru

Rekha Kamilla H. – Graduate Student, Department of Finance and Banking, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)
E-mail: camilla.reha@gmail.com

Bragina Olena O. – Graduate Student, Department of Finance and Banking, Donetsk National University of Economy and Trade named after M. Tugan-Baranovsky (16 Tramvaina Str., Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, 50005, Ukraine)
E-mail: elena.bragina.fin12b@mail.ru

Впродовж останніх років система пенсійного забезпечення України зазнала значних реформ, зокрема: зростання пенсійного віку для жінок, зміни в розрахунку пенсій, збільшення страхового стажу для отримання права виходу на пенсію, запровадження нової формули нарахування пенсій, а також гнучкого коридору пенсійного віку, скасування особливих умов виходу на пенсію тощо. Проте, незважаючи на значну кількість запроваджених реформаторських рішень, багато проблем залишаються невирішеними. Так, пенсійна система України є соціально несправедливою за гендерною та професійною ознаками, низькими є пенсії для основної категорії працівників бюджетної сфери, значна тінізація доходів населення, зростання дефіциту пенсійного фонду, неурегульованими залишаються питання щодо діяльності корпоративних і професійних пенсійних фондів.

Проблема вдосконалення пенсійного забезпечення України відображена у працях багатьох науковців, серед яких: Кириленко О. П., Малиняк Б. С., Петрушка О. В., Даценко В. В., Туболец І. І., Лібанова Е. М., Михальченко Г. Г., Михальченко А. Г. та інші. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, деякі питання,

зокрема виявлення сучасних тенденцій, які створюють додаткові перешкоди на шляху до реалізації пенсійних реформ в Україні на фоні економічної та соціально-демографічної кризи, залишаються недостатньо вивченими, що потребує подальших досліджень у цій сфері фінансової науки.

Мета статті полягає в оцінці сучасного стану пенсійного забезпечення України та обґрунтуванні подальших напрямів його реформування.

Ефективними критеріями реформування пенсійної системи є її надійність, фінансова стійкість, достатність, соціальна справедливість тощо, проте існуюча несприятлива демографічна ситуація в Україні в комплексі із соціальними, економічними та політичними ризиками остаточно підтвердили невідповідність розподільчої пенсійної системи цим вимогам і засвідчили необхідність пошуку нових інститутів соціального захисту громадян [1].

Починаючи з 1991 р. пенсійна система України зазнала суттєвих змін у своєму становленні. У табл. 1 нами систематизовано основні етапи проведення пенсійних реформ в Україні та надано коротку характеристику їх результативності.

Таблиця 1

Етапи реформування пенсійної системи України

Етап	Період, роки	Характеристика
I етап	1991–1993	1. Прийняття Закону України «Про пенсійне забезпечення». 2. Створення пенсійної системи України шляхом її виділення з бюджетів системи соціального страхування. 3. Розширення категорій пільгових пенсій
II етап	1994–2000	1. Створення персоналізованого обліку для застрахованих осіб. 2. Формування недержавних пенсійних фондів. 3. Прийнято «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 4. Схвалено «Основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні»
III етап	2001–2009	1. Прийнято «Основні напрями реформування системи пенсійного забезпечення населення України». 2. Призначення пенсій на основі даних персоналізованого обліку відомостей у системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. 3. Прийнято Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення». 4. Реформовано солідарний рівень пенсійної системи та створено третій рівень – система добровільного пенсійного забезпечення. 5. Фізичним особам – підприємцям надано право обирати спрощену систему оподаткування фізичних осіб
IV етап	2010–2016	1. Набув чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування». 2. Ухвалено Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи», яким регламентувалося введення в дію накопичувального рівня системи пенсійного забезпечення, а також поступове підвищення пенсійного віку до 65 років для чоловіків та жінок
V етап	з 2017	1. Запровадження єдиних правил визначення розмірів пенсійних виплат, а також нового механізму індексації пенсій. 2. Запровадження гнучкого коридору пенсійного віку (60–65 років). 3. Запровадження можливості компенсації відсутнього страхового стажу (не більше 5-ти років). 4. Скасування особливих умов виходу на пенсію

Джерело: складено за [1; 2].

Таким чином, етапи пенсійних реформ в Україні здійснювалися в основному за параметричною складовою, тобто змін зазнавали такі елементи пенсійної системи, як пенсійний вік, страховий стаж, розмір страхових внесків тощо. При цьому проведення структурних змін системи пенсійного забезпечення, тобто створення нових інститутів пенсійного страхування, майже не відбувалося.

Структурні реформи передбачають впровадження нових компонентів і складових пенсійної системи. В Україні звикли пов'язувати структурні реформи із запуском так званого другого рівня (накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування). Насправді спектр цих реформ ширший і, крім накопичувальних та умовно-накопичувальних пенсій, включає зокрема впровадження універсальних державних пенсій, які фінансуються за рахунок бюджетних коштів і не пов'язані напряму зі сплатою страхових внесків і податків [3].

Варто зазначити, що спостерігати соціально-економічний ефект від нововведень пенсійної реформи останніх років ще рано. В умовах фактичної відсутності другого рівня пенсійної системи, на тлі фінансової нестабільності та наростаючого демографічного навантаження здатність солідарної пенсійної системи до належного виконання своїх функцій поступово зменшується. До того ж, процес реформування пенсійного забезпечення розрахований на багато років, бо навіть у тому випадку, коли одночасно будуть введені в дію всі рівні пенсійної системи, реальні результати громадяни відчують на собі не раніше, як через 30 років їх функціонування [4].

З приводу ефективності функціонування пенсійної системи України, а також впровадження пенсійних реформ протягом останніх років вітчизняні вчені мають неоднозначне ставлення. Так, Лібанова Е. М. зазначає: «Система пенсійного забезпечення залишається со-

ціально несправедливою – як за професійною, так і за гендерною ознаками. В Україні традиційно зарплата працівників бюджетної сфери не перевищує 70% від зарплати працівників промисловості. У результаті пенсії колишніх вчителів, лікарів, працівників культури зі стажем більше 40 років ледь перевищують мінімальні. Водночас деякі пенсіонери – і не завжди ті, у кого є виняткові заслуги перед Україною, – отримують пенсії в кілька тисяч гривень. Дуже низькими залишаються пенсії у жінок» [5]. Якщо говорити про інші проблеми пенсійного забезпечення, то, на думку Михальченко А. Г. і Михальченко Г. Г.: «Проведені пенсійні реформи не вирішили основних питань, які розглядалися як пріоритетні для удосконалення пенсійного забезпечення. Так, країна не змогла подолати бідність для значної частини населення, особливо пенсіонерів, та побороти всеохоплюючу тінізацію доходів населення. Додатковими проблемами залишаються особливості нарахування пенсій за професійною і гендерною ознаками» [6].

Проте пенсійною реформою 2017 р. (V етап реформування пенсійної системи України) передбачено осучаснення пенсій, тобто їх перерахунок відповідно до зростання середньої заробітної плати, з якої сплачуються внески. Відповідно постає питання оцінки коефіцієнта заміщення, адже пенсійна реформа передбачає встановлення на основі трьох рівнів пенсійної системи коефіцієнта заміщення передпенсійного заробітку на рівні 45%.

З метою з'ясування результативності виконання державним пенсійним страхуванням функції оплати частини вартості робочої сили проаналізуємо динаміку коефіцієнта заміщення протягом 2012–2017 рр. (табл. 2).

У 2012–2015 рр. коефіцієнт заміщення перевищував його мінімальний рівень, визначений Міжнародною організацією праці (40%), проте його розмір не може свідчити про результативність проведення пенсійних реформ в Україні, що пояснюється вірогідністю виникнення дисбалансу між існуючим низьким розміром пенсії та коефіцієнтом заміщення, який може відповідати

Таблиця 2

Динаміка середньомісячної заробітної плати, середнього розміру призначеної пенсії та коефіцієнта заміщення

Рік	Середньомісячна заробітна плата по Україні, грн	Середній розмір призначеної місячної пенсії, грн				Коефіцієнт заміщення, %			
		Усього	у тому числі:			Усього	у тому числі:		
			за віком	за інвалідністю	у разі втрати годувальника		за віком	за інвалідністю	у разі втрати годувальника
2012	2753	1470,7	1464,3	1359,2	1252,8	53,4	53,2	49,4	45,5
2013	2979,5	1526,1	1521,6	1406,5	1303,8	51,2	51,1	47,2	43,8
2014	3149,5	1581,5	1573	1432,1	1433,1	50,2	49,9	45,5	45,5
2015	3661,4	1699,5	1690,3	1545,2	1640,3	46,4	46,2	42,2	44,8
2016	4482,4	1828,3	1808,9	1705,9	1803	40,8	40,4	38,1	40,2
01.10.2017	7351	2448	2523,1	1934,6	2191,7	33,3	34,3	26,3	29,8

Джерело: складено за [7; 8].

прийнятим нормативам. До того ж, протягом останніх п'яти років можна помітити стійку тенденцію до зниження цього коефіцієнта. Так, станом на 01.10.2017 р. коефіцієнт заміщення зменшився на 18,4% відносно 2016 р., що може свідчити про значний вплив зовнішніх чинників на визначення параметрів пенсійної реформи та відсутність при цьому системного підходу до регулювання пенсійних виплат у державному пенсійному страхуванні. Ми вважаємо, що такий підхід у проведенні пенсійної реформи 2017 р., з одного боку, допоможе зекономити бюджетні кошти, а з іншого, – може призвести до подальшого збільшення рівня бідності серед осіб літнього віку.

Не менш важливою проблемою, яка перешкоджає реалізації пенсійних реформ в Україні, залишається збалансування пенсійного фонду. Зважаючи на те, що обсяг видатків бюджету пенсійного фонду протягом останніх років значно перебільшував обсяг надходжень, має місце бюджетний дефіцит.

Парадоксальність ситуації полягає в тому, що, з одного боку, хронічний дефіцит бюджету Пенсійного фонду України (ПФУ) вказує на неспроможність солідарної системи пенсійного забезпечення та вимагає застосування нових, більш дієвих механізмів пенсійного страхування, а, з іншого, – запровадження накопичувальної системи пенсійного забезпечення, яка б мала вирішити проблеми незбалансованості бюджету Фонду, вимагає залучення додаткових коштів, і зазначений дефіцит стає перешкодою для її успішної імплементації у вітчизняну практику [1].

У табл. 3 зображено динаміку основних фінансових показників бюджету Пенсійного фонду України за 2012–2017 рр., аналіз даних якої дає підстави стверджувати, що темпи зростання видатків ПФУ випереджають зростання його власних надходжень, а темпи зростання дефіциту в період з 2014–2016 рр. випереджали зростання його доходів, а також приріст ВВП країни у цілому.

Дані табл. 3 свідчать про те, що бюджет Пенсійного фонду України за весь аналізований період було виконано з дефіцитом. При цьому, за 2012–2014 рр. можна

простежити тенденцію до його зниження, однак, починаючи з 2015 р., розмір дефіциту зріс на 505,8% відносно 2014 р., а у 2016 р. – на 47,9% відносно 2015 р. Отже, такі показники відображають поглиблення проблеми незбалансованості бюджету ПФУ та неспроможність уряду вирішити її протягом останніх років. Слід додати, що пенсійні реформи 2017 р., а також запровадження другого рівня загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи вимагатимуть додаткових фінансових ресурсів, адже в цьому випадку система пенсійного страхування упродовж тривалого періоду матиме підвищене навантаження – одночасно забезпечуватиме виплати за солідарною системою пенсійного страхування (I рівень) та акумулюватиме обов'язкові пенсійні внески в централізованому накопичувальному пенсійному фонді з метою їх інвестування (II рівень).

На нашу думку, однією з головних причин наростаючого дефіциту ПФУ є недостатній рівень розвитку економіки України, а також наявність у її структурі значного обсягу тіншового сектора. Так, за статистичними даними Пенсійного фонду України, у 2016 р. більше 4 млн осіб, або кожен 4 робітник в Україні, працюють без оформлення трудових відносин (показник неформальної зайнятості населення становить 24,6%). Найбільше таких працівників у сільському господарстві (41,1%), торгівлі (21,1%), будівництві (14,9%), промисловості (6,0%) та транспорті (3,6%). Внаслідок неформальної зайнятості втрати Пенсійного фонду на рік становлять понад 30 млрд грн [6]. Отже, ми вважаємо, що проблема детінізації заробітної плати та легалізації зайнятості має стати одним із пріоритетних напрямків забезпечення успішного функціонування як пенсійної системи України, так і бюджетної системи в цілому. Задля цього уряд має розробити та впроваджувати нові механізми збалансування бюджету Пенсійного фонду України не лише шляхом зміни окремих параметричних елементів пенсійної системи, але й за рахунок легалізації ринку праці.

Стан пенсійної системи, а також можливості її розвитку безпосередньо залежать від демографічної ситуації в країні. Для України, як і для багатьох європейських країн, головною демографічною проблемою

Таблиця 3

Динаміка фінансових показників бюджету Пенсійного фонду України за 2012–2017 рр.

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	01.10.2017 р.
ВВП номінальний (млн грн)	1408889	1454931	1566728	1979458	2383182	2850000
Ланцюгові темпи зростання, %	–	103,3	107,7	126,3	120,4	119,6
Доходи ПФУ (млн грн)	222631,8	250539,3	241871,7	264767,8	255801,1	225100
Ланцюгові темпи зростання, %	–	112,5	96,5	109,5	96,6	88,0
Власні надходження ПФУ (млн грн)	157980,4	166863,9	165923,3	169873,9	111706,6	126900
Ланцюгові темпи зростання, %	–	105,6	99,4	102,4	65,8	113,6
Видатки ПФУ (млн грн)	233695,9	250350	243477,9	265667,8	253448,6	222900
Ланцюгові темпи зростання, %	–	107,1	97,3	109,1	95,4	87,9
Дефіцит ПФУ (млн грн)	27209	22075	15652	94812	140236	141315
Ланцюгові темпи зростання, %	–	81,1	70,9	605,8	147,9	100,8

Джерело: складено за [7].

залишається старіння населення, що проявляється у збільшенні частки осіб похилого віку на одиницю працездатного населення. Демографічна криза, зміни в соціальній структурі населення, коливання в кількості працюючих осіб, диспропорції між платниками ЄСВ та пенсіонерами значно вплинули на загальний стан пенсійної системи в Україні (рис. 1).

Ще одним напрямом, який здатний послабити в майбутньому навантаження на солідарний рівень пенсійної системи, є розвиток добровільного пенсійного забезпечення. Як свідчить зарубіжний досвід здійснення пенсійних реформ, їхньою метою якраз і був перерозподіл відповідальності між державою, соціальними партнерами та приватними особами. У цьому контексті,

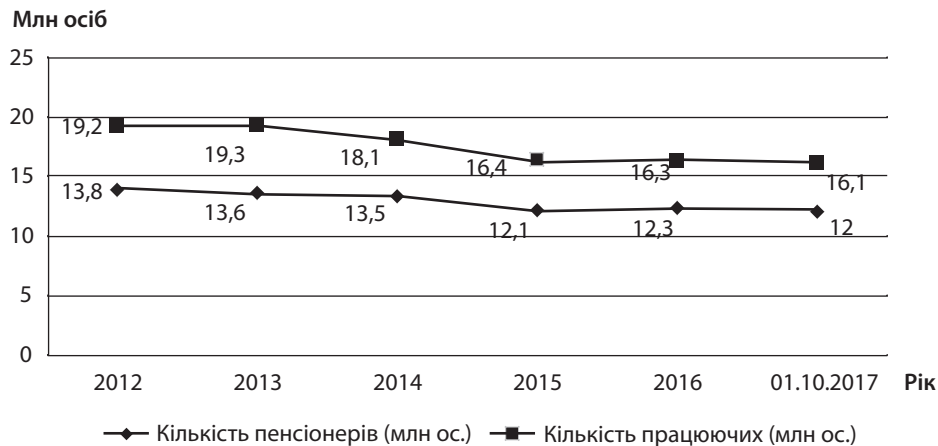

Рис. 1. Динаміка співвідношення кількості працюючих та пенсіонерів в Україні за 2012–2017 рр.

Джерело: складено за [8].

Аналіз даних рис. 1 демонструє стійку тенденцію до скорочення чисельності зайнятого економічно активного населення України. Станом на 01.10.2017 р. співвідношення кількості працюючих до кількості пенсіонерів складає 1,3. Це означає, що один працюючий утримує одного пенсіонера, що свідчить про неефективність солідарної системи пенсійного забезпечення, адже для того, щоб вона працювала результативно, на одного пенсіонера має припадати п'ять платників внесків. Отже, такі тенденції найближчим часом можуть призвести до незбалансованості демографічного навантаження на працездатне населення, а також до подальшого збільшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми, на нашу думку, є якнайшвидше запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи, яка не залежить від демографічних проблем у країні, забезпечує персоналізацію та індивідуалізацію накопичених грошових коштів, диференціює розміри пенсій залежно від особистих накопичень людини. Однак, незважаючи на переваги цього виду пенсійного страхування, йому властиві потужні ризики, особливо в умовах високої волатильності фінансових ринків. Причина можливих проблем криється у труднощах інвестування накопичених ресурсів, особливо в умовах обмежених напрямків інвестування, високого рівня корупції в країні, несприятливого інвестиційного клімату, політичної нестабільності тощо [9]. Отже, з огляду на це, ми вважаємо, що позитивний результат від функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування можливий лише за умови стабільної економіки, адже в іншому випадку пенсійні внески зазнають значного знецінення внаслідок високого рівня інфляції в країні.

в умовах пенсійної реформи України, розвиток недержавного пенсійного забезпечення створить можливості для оптимізації функцій державного пенсійного страхування відповідно до тих завдань, які воно виконує в країні з ринковою економікою на сучасному етапі її розвитку [9]. На нашу думку, реформування недержавного пенсійного страхування в Україні має відбуватись одночасно з впровадженням дієвого механізму контролю за роботою недержавних пенсійних фондів. До того ж, велике значення у збільшенні ролі добровільного пенсійного страхування матиме створення надійної системи управління пенсійними активами, яка б гарантувала повернення вкладів його учасникам.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проаналізувавши стан пенсійного забезпечення в Україні, було виявлено такі його проблеми:

- ✦ пенсійні реформи, здійснені протягом останніх років, були направлені в основному на зміну параметричних елементів пенсійної системи, створення нових інститутів пенсійного страхування майже не відбувалося;
- ✦ визначення параметрів пенсійної реформи відбувається під впливом зовнішніх чинників, при цьому відсутній системний підхід до регулювання пенсійних виплат у державному пенсійному страхуванні;
- ✦ стійкий дефіцит бюджету Пенсійного фонду України;
- ✦ недостатній рівень розвитку економіки України, а також наявність в її структурі значного обсягу тіньового сектора;

- ✦ незбалансованість демографічного навантаження на працездатне населення.

Подальші шляхи реформування пенсійної системи України мають бути спрямовані на збалансування бюджету пенсійного фонду, покращення матеріального стану пенсіонерів, а також зменшення навантаження на солідарний рівень шляхом запровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи та розвитку добровільного пенсійного страхування як додаткового забезпечення до державної пенсії. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: монографія/О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк, О. В. Петрушка та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 350 с.
2. Пенсійна реформи уряду В. Гройсмана. URL: <http://pensii2017.info>
3. **Ткаченко Л.** Параметри чи структура: що змінювати в пенсійній системі? URL: <https://dt.ua/macrolevel/parametri-chi-struktura-scho-zminyuvati-v-pensiy-niy-sistemi-.html>
4. **Даценко В. В., Туболец І. І.** Удосконалення системи пенсійного забезпечення. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=998>
5. Пенсійна реформа в Україні: напрями реалізації: колективна монографія/за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2010. 270 с.
6. **Михальченко Г. Г., Михальченко А. Г.** Особливості реформування пенсійної системи України в існуючих соціально-економічних умовах. *Соціально-трудова відносина: теорія і практика*: зб. наук. пр. 2016. Вип. 2. С. 66–75.
7. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Петрушка О. В. Державне пенсійне страхування в умовах реформування пенсійної системи України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль, 2013. 236 с.

REFERENCES

- Datsenko, V. V., and Tubolets, I. I. "Udoskonalennia systemy pensii-noho zabezpechennia" [Improvement of the pension system]. *Efektivna ekonomika*. 2012. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=998>
- Kyrylenko, O. P. et al. *Rozvytok derzhavnoho pensii-noho strakhuvannia v umovakh pensii-noi reformy* [Development of state pension insurance in the context of pension reform]. Ternopil: TNEU, 2013.
- Mykhalchenko, H. H., and Mykhalchenko, A. H. "Osoblyvosti reformuvannia pensii-noi systemy Ukrainy v isnuuyuchykh sotsialno-ekonomichnykh umovakh" [Features of reforming the pension system of Ukraine in the existing socio-economic conditions]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia i praktyka*, no. 2 (2016): 66-75.
- Ofitsiyniy sait Pensii-noho fondu Ukrainy. <http://www.pfu.gov.ua>
- Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- "Pensiina reformy uriadu V. Hroismana" [V. V. Groisman's Pension Reform]. <http://pensii2017.info>
- Pensiina reforma v Ukraini: napriamy realizatsii* [Pension reform in Ukraine: directions of implementation]. Kyiv: Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2010.
- Petrushka, O. V. "Derzhavne pensii-ne strakhuvannia v umovakh reformuvannia pensii-noi systemy Ukrainy" [State pension insurance in the conditions of reforming the pension system of Ukraine]: *dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2013.
- Tkachenko, L. "Parametry chy struktura: shcho zminiuvaty v pensii-niy systemi?" [Parameters or structure: what to change in the pension system?]. <https://dt.ua/macrolevel/parametri-chi-struktura-scho-zminyuvati-v-pensiy-niy-sistemi-.html>